

15 Σεπτεμβρίου 2021

## **Αναπαράσταση των «Σεπτεμβριανών» μέσα από την γραφίδα του λογοτέχνη Γιάννη Πατσώνη**

[Πολιτισμός](#) / [Ρωμηοσύνη](#)





*Ο Πατριάρχης Αθηναγόρας προσεύχεται μπρος στην αναποδογυρισμένη Αγία Τράπεζα της κατεστραμμένης Παναγίας Βελιγραδίου (Μπελγρατκαπού) [© Κληρονόμοι Δημητρίου Καλούμενου / Διπλωματικό και Ιστορικό Αρχείο ΥΠΕΞ].*

## **Εισαγωγή, συνέντευξη Στέλιος Κούκος**

*66 χρόνια από το πογκρόμ στην Πόλη*

Ο συγγραφέας Γιάννης Πατσώνης στο βιβλίο του με τίτλο «Ανεμοδείκτες στη Επτάλοφο» (Καστανιώτης, 2019) και το ομώνυμο εκτεταμένο διήγημα του επιχειρεί μια ιδιαίτερη ενδιαφέρουσα «αναπαράσταση» των γεγονότων της 6ης προς 7 Σεπτεμβρίου του 1955.

Πρόκειται για τα γεγονότα που έμειναν γνωστά ως «Σεπτεμβριανά» και αφορούν το τουρκικό πογκρόμ, την τρομοκρατία, τη βία, την καταστροφή, το πλιάτσικο και τη λεηλασία που υπέστησαν οι Ρωμιοί της Κωνσταντινούπολης. Το βράδυ το οποίο έφερε και το «τέλος της αθωότητας» μεταξύ των Ελλήνων κατοίκων της Πόλης και των Τούρκων, όπως μας είπε ο συγγραφέας του βιβλίου στη συνέντευξη που μας παραχώρησε.

Οι κατοικίες, τα καταστήματά, οι περιουσίες, οι εκκλησίες και ο λοιπός πολιτιστικός τους πλούτος, ακόμη και αυτοί οι ίδιοι, διατέθηκαν με την έννοια του παραχωρήθηκαν στα χέρια του μανιασμένου τουρκικού όχλου! Και το χειρότερο απ' όλα ήταν ότι ο όχλος αυτός ήταν κρατικός! Το ίδιο το κράτος συγκέντρωσε τους ταραχοποιούς, τους μετέφερε, τους εξόπλισε! Και φυσικά τους είπαν τι

συνθήματα να φωνάζουν και ποιοι είναι οι στόχοι τους!

Το τουρκικό κράτος, δηλαδή, ήταν αυτό που παραχώρησε όλο τον ελληνικό κόσμο των ημερών εκείνων, αλλά και του χθες, στο αβυσσαλέο μίσος που υπέθαλψε! Ακόμη και νεκροταφεία και τάφοι υπέστησαν επιθέσεις, καταστροφές, συλήσεις!

Αφορμή της απρόκλητης επίθεσης εναντίον των Ελλήνων κατοίκων της Πόλης ήταν η έναρξη του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων της Κύπρου εναντίον της Αγγλίας και την ένωση της Μεγαλονήσου με την Ελλάδα.

Βεβαίως, πίσω από τη βίαιη, καταστροφική, εγκληματική, ακόμη και δολοφονική αντίδραση του τουρκικού κράτους απέναντι στην έναρξη του απελευθερωτικού αυτού αγώνα βρισκόταν η ίδια Μεγάλη Βρετανία η οποία είχε προκαλέσει και στοιχειοθετήσει με διάφορους τρόπους την εμπλοκή της μέχρι τότε αδιάφορης Τουρκίας στο κυπριακό, σύμφωνα με την αγγλική πολιτική συνήθεια του διαίρει και βασίλευε.

Ο συγγραφέας Γιάννης Πατσώνης αναπαριστά τα θλιβερά αυτά γεγονότα μέσα από τα μάτια, αλλά και την ψυχή και την καρδιά μιας Ρωμιάς που τα έζησε, και έτσι η απόδοσή τους δεν μοιάζει να είναι δημοσιογραφική ή σαν ένα αντίστοιχο ντοκιμαντέρ, αλλά μια λογοτεχνική ή ακόμη και κινηματογραφική ταινία μυθοπλασίας!

Κατά συνέπεια ο αναγνώστης του κειμένου και συνάμα θεατής της εύστοχης και καίριας αναπαράστασης νιώθει ότι παρακολουθεί την απεικόνιση ενός ολόκληρου κόσμου και εποχής, ενώ συγχρόνως κατακλύζεται από τον πλούσιο, μεστό, εγκάρδιο και πολύπαθο εσωτερικό κόσμο των ανθρώπων της Πόλης.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει η άνετη από τον συγγραφέα χρήση του γλωσσικού ιδιώματος της Πόλης για το οποίο, βεβαίως, υπάρχει και βοηθητικό γλωσσάρι. Το βιβλίο συμπληρώνουν άλλα νέα ενδιαφέροντα διηγήματα.

Εδώ, όμως, θα πρέπει να παραχωρήσουμε τον λόγο στον γιατρό και λογοτέχνη Γιάννη Πατσώνη το οποίον ευχαριστούμε θερμά.

**Από πού αντλήσατε όλες αυτές τις πληροφορίες οι οποίες στο διήγημα**



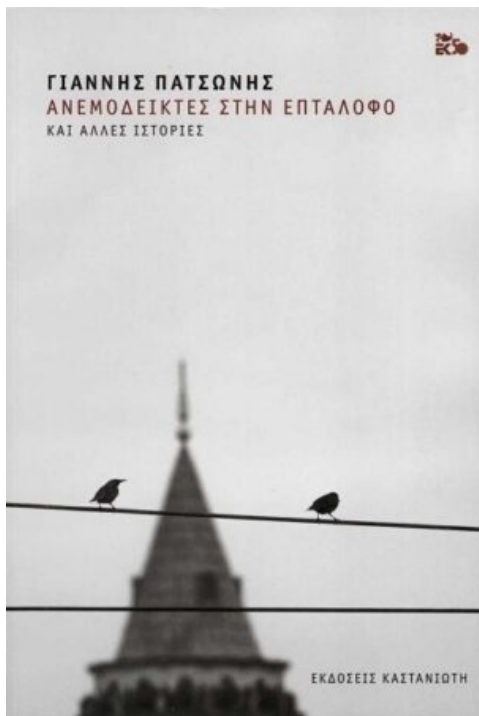
*Ο συγγραφέας Γιάννης Πατσώνης.*

**καταγράφονται αβίαστα, λογοτεχνικά και έντεχνα ως μνήμες, αναμνήσεις, καθημερινές κουβέντες;**

Κάθε συγγραφέας αντλεί από ένδον κοιτάσματα. Τα επιμέρους γεγονότα είναι το δέλεαρ, όπως έλεγε ο Γιώργος Ιωάννου, για να αναδυθούν οι στάσεις της ψυχής, ενώπιον του καθρέφτη της ιστορίας. Και εφόσον ακόμα τώρα «βλέπουμε τα πράγματα θαμπά, σαν μέσα από καθρέφτη», όπως λέει ο απόστολος Παύλος, η αναγωγή μας σε γεγονότα είναι αποσπασματική ή υποκειμενική. Όμως, όταν την φωτίζει η έγνοια της αγάπης που «αναπληρώνει τα ελλείποντα», η γραφή μας αποβαίνει και θεραπευτική. Ίσως ανεπίγνωστα να θέλησα να επουλώσω -όση η προσωπική μου δύναμη- το καταστροφικό πλήγμα που υπέστησαν οι Ρωμιοί της Πόλης την νύχτα της 6ης προς την 7η Σεπτεμβρίου του 1955.

Έτσι, το διήγημα αυτό με το βλέμμα μιας Ρωμιάς, που μιλάει με το πολιτικό γλωσσικό ιδίωμα, προσπαθεί να αποδώσει την ατμόσφαιρα με τους βανδαλισμούς και «την καταστροφή και σφετερισμό ανυπολόγιστου οικονομικού και ηθικού πλούτου», όπως έλεγε ο καθηγητής Νεοκλής Σαρρής.





*Το εξώφυλλο του βιβλίου του Γιάννη Πατσώνη, «Ανεμοδείκτες στην Επτάλοφο και άλλες ιστορίες» (εκδόσεις Καστανιώτης).*

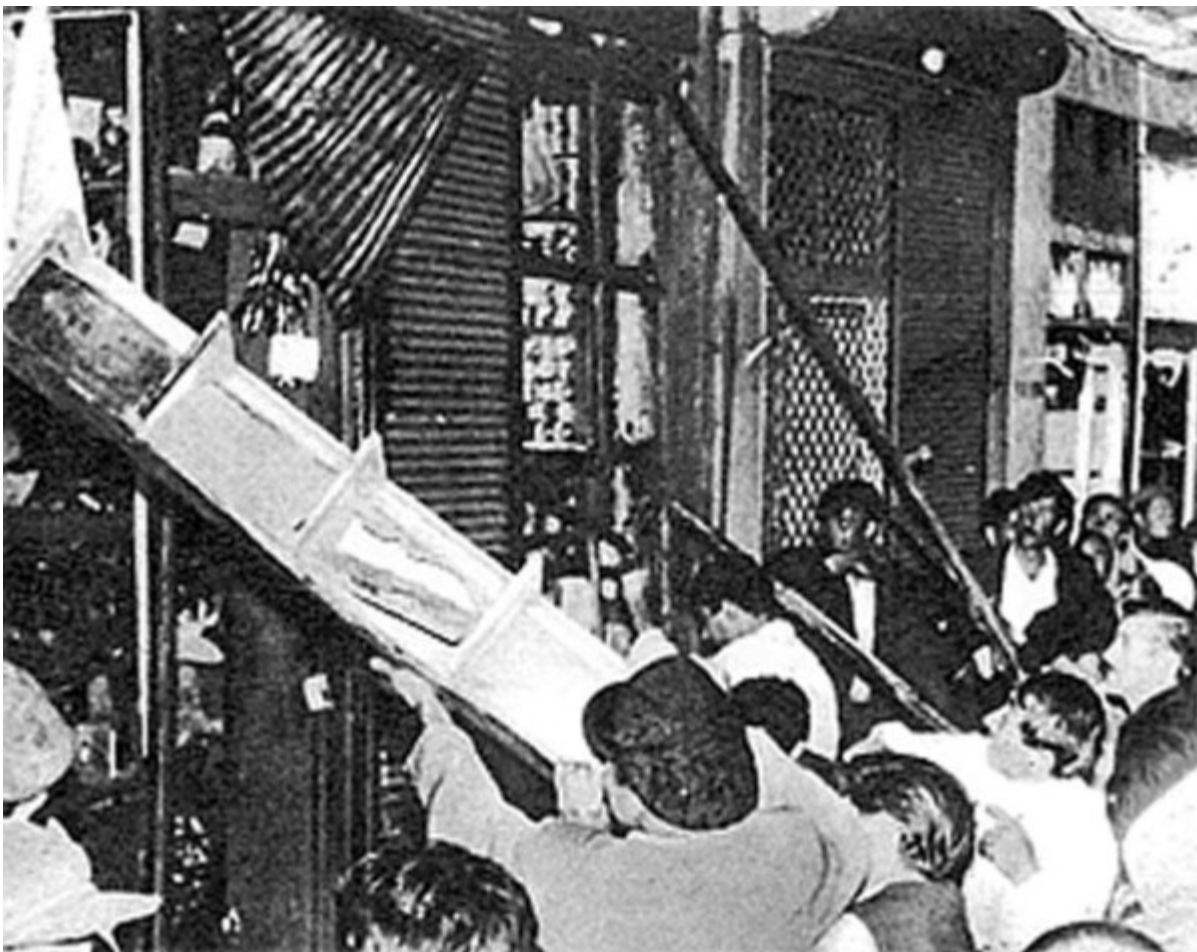
Βασίστηκα σε ακούσματα από το συγγενικό μου περιβάλλον, σε διαβάσματα, σε καταθέσεις μνήμης μαρτύρων που βίωσαν τα «Σεπτεμβριανά». Η καταγωγή του παππού, από τη μεριά της μητέρας μου, είναι από την Γάγγρα της Παφλαγονίας, στην Μικρασία που ήταν σημαντικός σταθμός προς την Άγκυρα. Επίσκοπος Γαγγρών υπήρξε ο θαυματουργός, ελεήμων άγιος Υπάτιος τον οποίο οι αιρετικοί τον λιθοβόλησαν και τον έριξαν στον γκρεμό (μνήμη 31 Μαρτίου).

Η οικογένεια του παππού, όπως και πολλοί άλλοι μετοίκησαν από την περιοχή εκείνη στην Πόλη και εγκαταστάθηκαν στο Κοντοσκάλι, στο Κουμ-καπί (πύλη της άμμου), στην βόρεια ακτή της θάλασσας του Μαρμαρά. Αυτός έγινε ραφτάκι, σαν τον μικρό Γιωργή που γράφει ο Βιζυηνός, και παντρεύτηκε εκεί στην εκκλησιά της Αγίας Κυριακής. Όταν με την ανταλλαγή (Μουμπαντελέ), ήρθαν στην Σαλονίκη, συχνάζοντας μικροί κι εμείς σε σπίτια προσφυγικά, ακούγαμε ιστορίες για τα «μπερεκέτια» της Ανατολής, διανθισμένα με τραγούδια, θυμόσοφες παροιμίες, ιστορίες του Ναστραντίν Χότζα, κι έτσι η μνήμη των «τουρκομεριτών», όπως τους αποκαλούσαν επιπόλαια κάποιοι ντόπιοι, έγινε και δικό μας βίωμα.

**Το απρόκλητο αυτό πογκρόμ εναντίον των Ελλήνων της Πόλης είχε ως αφορμή την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και «αιτία» την τουρκική προβοκάτσια στο λεγόμενο σπίτι του Κεμάλ, δηλαδή το τουρκικό προξενείο στην Θεσσαλονίκη...**

Στις 3 Σεπτεμβρίου η γυναίκα του τούρκου προξένου στην Θεσσαλονίκη, τράβηξε φωτογραφίες για «σουβενίρ», όπως είπε, του τουρκικού προξενείου του λεγομένου σπιτιού του Κεμάλ. Αυτές οι φωτογραφίες ήταν που δημοσιεύθηκαν μονταρισμένες μετά από τρεις ημέρες σε εφημερίδα, δείχνοντας δήθεν το «βομβαρδισμένο» σπίτι!

Γνωστός και ο υπόλοιπος τρόπος της προβοκάτσιας: Τα μεσάνυχτα της 5ης προς 6η Σεπτεμβρίου, ένας μουσουλμάνος φοιτητής ο Οκτάι Εγκίν μαζί με τον φύλακα του τούρκικου προξενείου, Χασάν, τοποθέτησαν αυτοσχέδιο εκρηκτικό μηχανισμό στην αυλή της θεωρουμένης οικίας του Κεμάλ (ενώ αυτός είχε γεννηθεί στην Χρυσαιγή Λαγκαδά), χωρίς να προκληθούν ζημιές, και στις μιάμιση το μεσημέρι της 6ης Σεπτεμβρίου, ο ραδιοφωνικός σταθμός της Άγκυρας, μετέδωσε ότι Έλληνες βάσαν βόμβα στο σπίτι του πατέρα μας του Ατατούρκ.



*Ο τουρκικός όχλος σε πλήρη δράση καταστρέφει καταστήματα Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης.*

Στις 4.00 το απόγευμα, κυκλοφόρησε η εφημερίδα «Ισταμπούλ Εξπρές» αναφέροντας με μεγάλους τίτλους την είδηση αυτή. Τότε ορδές του μαινόμενου όχλου κραδαίνοντας φονικά όργανα με κραυγές και συνθήματα όπως «Σήμερα το βιος σας αύριο το κεφάλι σας», «Η Κύπρος είναι τουρκική» «Ανάθεμα στους γκιαούρηδες» ρήμαξαν περιουσίες, σπάζοντας, γκρεμίζοντας, κάνοντας πλιάτσικο. Όμως, δυο μέρες πριν, καμιόνια στρατιωτικά είχαν μεταφέρει ήδη απ' την

Ανατολία πλήθος παρακρατικών που τους έδωσαν τροφή και κατάλυμα για δυο μέρες.

Από τις 5.00 η ώρα το απόγευμα άρχισαν να ξεφορτώνουν τα καμιόνια στρατιώτες που βγάζαν τα στρατιωτικά και φορούσαν πολιτικά ρούχα και ενωμένοι με άλλες συμμορίες εγκαθέτων με ταραξίες, συγκεντρώθηκαν στο Ταξίμ. Από εκεί άρχισαν τους βανδαλισμούς, χωρισμένοι σε τρεις ομάδες: η πρώτη έσπαγε τζάμια, η δεύτερη σκόρπαγε στους δρόμους και στην θάλασσα περιουσίες και εξοπλισμό βιοτεχνιών, η τρίτη άρπαζε και λεηλατούσε, κραδαίνοντας σιδερολοστούς, διαρρηκτικά εργαλεία, ρόπαλα και με κραυγές «κίριν, γικίν», δηλαδή «γκρεμίστε, σπάστε» είναι γκιαούρηδες.

Στο Πέραν, που ήταν 700 ρωμαίικα μαγαζιά, γέμισε ο δρόμος με ρούχα πεταμένα, είδη τροφίμων, συσκευές! Έως ένα μέτρο ύψος φτάναν τα συντρίμια! Η αστυνομία διέταζε: «μην επεμβαίνετε, αφήστε τον λαό να ξεδώσει»!

Ο θαρραλέος ο φωτογράφος Δημήτρης Καλούμενος, που φωτογράφησε όλα αυτά έδωσε τα φιλμ στον ανταποκριτή του «Έθνους» Καραγιωργα και έτσι έγινε γνωστή η καταστροφή παγκοσμίως.

### **Και ο θλιβερός απολογισμός για τον ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης;**

Με τους βανδαλισμούς από 100.000 που ήταν η Ρωμιοσύνη της Πόλης, άρχισε να αφανίζεται. Καταστράφηκαν 2.500 σπίτια, 4.500 μαγαζιά, 73 εκκλησίες με βυζαντινά κειμήλια, 110 ξενοδοχεία, 26 σχολεία, 21 εργοστάσια, τρεις ελληνικές εφημερίδες. Οι συμμορίες κατέσκαψαν ακόμη και τάφους σε κοιμητήρια... Οι ζημιές υπολογίστηκαν 1 δις δολάρια , και μετά 11 χρόνια δόθηκαν ως αποζημίωση μόνο 20%. Και με την πτώση της λίρας οι ζημιές έπεσαν... στα κεφάλια των θυμάτων.

**[Διαβάστε εδώ το δεύτερο μέρος](#)**

### **Μικρό βιογραφικό**

Ο Γιάννης Πατσώνης γεννήθηκε το 1950 στη Θεσσαλονίκη από γονείς πρόσφυγες. Έχει εκδώσει τα πεζά έργα «Κυλιόμενες σκάλες, «Τα μάτια των περαστικών», «Σκεύος μετανόιας» και «Ανεμοδείκτες στην Επτάλοφο», καθώς και ένα παραμύθι στον συλλογικό τόμο «17 ιστορίες που ξεχωρίζουν». Εργάστηκε ως ιατρός και δημοσίευσε άρθρα σε λογοτεχνικά και ιατρικά περιοδικά.

**<https://bit.ly/3Et4Ka3>**